

MAATSCHAPPELIJK DIENSTBETOON IN CONGO (WV)

M.D. in de kolonie: Sedert 1933 wordt het M.D. opgenomen in het beschavingswerk van Belgisch Congo.

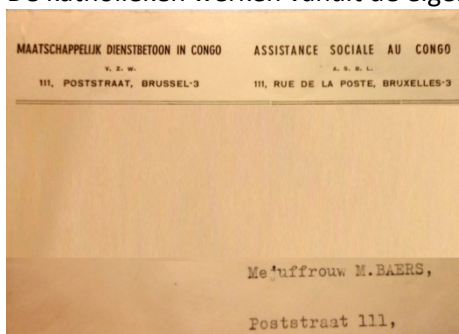
Opleiding met het oog daarop is opgezet vanuit de Katholieke Sociale school (Poststraat/Brussel).

In Belgisch Kongo gaat het dan om 'diensten van sociale bijstand' of in foyer social (toen werd dat letterlijk vertaald als 'sociale haarden', maar te verstaan als een 'centrum voor sociaal-culturele dienstverlening').

Taken worden aldus samengevat:

- afdeling enquêtes: documentatie, fichiers, statistieken opmaken m.b.t. de noden in de regio;
- afdeling volksoepvoeding: brengen van huisbezoeken, organiseren van een 'volksbureau', geven van lessen, organiseren van leerwerkplaatsen, opvoeden tot 'vooruitzicht en spaarzaamheid', organiseren van mutualiteit voor jonggehuwden

De katholieken werken vanuit de eigen privé-organisatie MADIC/ASAC

Het punt van assistance sociale in Belgisch Congo vertrekt vanuit een 'beschavingsachtergrond' (spoort met koloniaal paternalisme en zal vooral ook sterk gericht zijn op de ontwikkeling van Congolese vrouw (en jeugd). Aanvankelijk - voor er sprake is van een professie, d.w.z. in de eerste decennia van de 20e eeuw - gaat het vooral om werken vanuit intuïtie en gevoel. In de eerste naoorlogse periode wordt de 'assistance sociale' ook bijzonder sterk gemedicaliseerd in België zelf en dus ook in Kongo.- loopt tot 1925 en zelfs nog tien jaar verder.

L'invention des sciences coloniales belges par Marc Poncelet, Karthala, 2008

Dit concept wordt ook gebruikt door Robert Godding, minister van Kolonies, bij zijn toespraak voor de studenten van de (liberale) Sociale School te Antwerpen op 25 oktober 1945.

Hoe moeten de 'assistantes sociales' hun rol zien?

Ze moeten zich vooral inlaten met de zwarte vrouw en haar kinderen: binnendringen in de interne familiekeuken en daar raad geven over hoe een huishouding moet worden bestuurd, hoe een huis op orde moet worden gehouden.

Naaicursussen en opvoedingscursussen met lectuur op hun niveau.

Ervoor zorgen dat de kinderen de instructie en de opvoeding krijgen die nodig is.

Hun rol kan echter niet beperkt blijven tot stedelijke omgevingen, ze moeten ook het platteland en de brousse in, waar soms duizenden arbeiders gevestigd zijn. Hier is bijstand op zijn plaats aan dit soort groepen die nog niet zo geëvolueerd zijn.

Nog dit: in België zijn de rollen van 'sociaal assistenten' en 'verpleegsters-bezoeksters' vrij goed gescheiden geraakt, dat is niet het geval in Congo. Vandaar dat zij ook verplegingswerk zullen moeten doen, daar moeten ze zich (met opleiding) op voorbereiden.

Uit zijn uiteenzetting blijkt verder dat hij als minister een voorstel heeft om een aparte (parastatale) dienst op te richten van waaruit werksters zullen worden uitgezonden. Ze kunnen starten vanuit

Leopoldville en functioneren tussen de medische en de educatieve werkingen in. Hun taak: werken binnen de administratie of binnen bedrijven. Voor hun formele taakuitvoering zullen ze aangestuurd worden door de leiding van hun dienst, maar voor de inhoudelijke uitwerking vallen ze onder de parastatale organisatie (als een soort lekenorganisatie vergelijkbaar met de religieuzen)

(éd. Service de l'Information du Congo, Léopoldville)

DE FOYER SOCIAL

De foyers waarvan sprake waren eerst initiatieven van missionarissen en religieuze ordes. Uit een verslag over de werking van Le Foyer Social De Coquilhatville (Mbandaka, R.D. Du Congo) 1938 - 1961

In 1938 startte in Mbandaka de eerste foyer vanuit ASAC/MADIC met als uitgetekende bezetting een sociaal werkster, een huishoudregentes, een infirmière visiteuse en een beroepsregentes. Ze zouden verder rekenen op de hulp van lokale vrouwen. Maar toen in april '38 de foyer feitelijk startte waren er slechts twee sociale werksters beschikbaar. Eén van hen was Julia de Bruel die door de A.S.A.S. was uitgezonden om onderzoek te doen naar de leefomstandigheden van vrouwen. De andere, die er al was, Gal Séwitz, was de vrouw van een Pools landbouwingenieur die gedeporteerd was. Zij was de eerste die door de overheid werd aangezocht om de sociale diensten in Congo op te zetten. Beiden begonnen aan een reuzenopdracht.

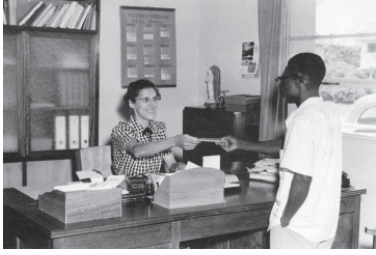
De enquête van Van den Bruel leverde volgende vaststellingen op:

- er heerste een terugval in zeden als gevolg van het verlaten van de clandestine;
- er was een té bruuske overgang geweest in de levensomstandigheden;
- de huisvestingsomstandigheden waren onvoldoende;
- de familiebanden waren complex en onduidelijk;
- een gebrek aan autoriteit van ouders over hun kinderen;
- er was een zeer vergaand aspect van winstbejag dat bij sommigen leidde tot koppelarij;
- onvoldoende hygiëne;
- bij de vrouwen was er een gebrek aan huishoudelijke vorming, aan zin voor zuinigheid en vooruitzicht;
- de man demonstreerde egoïsme en desinteresse voor zijn familiale omgeving;
- parasitering.

De eerste acties waren gericht op vrouwen. Men wilde hen leren breien en naaien met 102 inschrijvingen tot gevolg. Het succes leidde tot meer actie m.n. werd in 1939 een spaarwerking uitgebouwd, werden voedingsconsultaties opgezet en werden premies uitgereikt bij geboortes.

Tijdens de 2e W.O. treden er nieuwe sociale werksters aan: Simone Claes en Gaby Langendries, zij leggen de klemtoon op vorming van monitrices en organiseren huisbezoeken. Langendries wordt uitgezonden naar de missie van Wafanya.

Na de oorlog wordt de foyer geconfronteerd met verzwaring van de urbanisatieproblematiek, proletarisering en culturele desoriëntatie gevolg van de buitengewone terugval van de naoorlogse Congolese economie.

SOMA, fonds Marthe Boudry, nr. 151386)

Er treedt een nieuwe lichterling werkers aan: Elisabeth Hardi, sociaal werkster, Suzanne Balthasar, infirmière visiteuse, en Cécile Wiesemes, huishoudregentes. Hun eerste taak is de foyer weer op poten zetten. Ze worden wel snel geconfronteerd met huisvestingsproblemen aangezien er eind '47 zo'n 675 vrouwen zijn ingeschreven. De klemtoon ligt op vorming: met het oog op hygiëne, beleefdheid, zuigelingen- en kindercare. De bedoeling is vooral de Afrikaanse middenklasse te vormen, wat betekent het werken met de vrouwen van de évolués (Afrikaanse mannen die een middenklassepositie hebben veroverd).

Vanaf 1948 worden activiteiten uitgebreid tot buiten de grenzen van C.E.C. (Centre Extra-Coutumier d.w.z. het stedelijk gebied van wonen) naar Basoko en naar het militaire kamp van Wangata, gevolgd door verdere uitbreiding.

Naast de Europese vrouwen werken er nu ook 7 autochtone monitrices, nu voor zo'n 765 vrouwen ('48). De monitrices hadden net leren naaien, maar ze werden ook ingezet voor huisbezoeken.

Ook de S.A.B. (S.A.B. = Société Anonyme Belge pour le commerce du Haut-Congo) raakte geïnteresseerd, waardoor de foyer een lokaal verwerf dat als centraal bureau kon dienen. Er werden nieuwe takken ontwikkeld: familiale en huishoudelijke vorming, onderhoud en verstelwerk en de huisbezoeken werden intensiever. Deze ontwikkeling had invloed op de medische organisatie in Mbandaka. Zo werd er meer werk gemaakt van collectieve informatie en gezinsfiches.

In 1949 versterkte de Foyer de opleiding van monitrices met lees- en schrijfcursussen. Beleidsmatig werd de Foyer toegelaten tot het beschermingscomité van de C.E.C. en tot de provinciale commissie van het Fonds du Bien-être Indigène (F.B.I. ofwel het Fonds voor Welzijn van de Inlanders of nog het Fonds voor Inlands Welzijn)

Van 1950-54 worden de acties nog uitgebreid met veel aandacht voor het ritme van de inheemse vrouwen. Er zijn nu een 12tal monitrices (in 1953 zelfs al 19) die zo'n duizend tot vijftienhonderd vrouwen bereiken. In 1954 wordt ook het gebouw afgewerkt en is Suzanne Balthasar de nieuwe directrice.

1959/60: wordt de Foyer ook getroffen door de onafhankelijkheidsstrijd en de wanorde die door het land giert.

Overzicht van de activiteiten van de Foyer social

Eigenlijk sociaal werk: Permanentie. Het ontvangen van mensen en hen helpen waar mogelijk

Huisbezoeken: thuis, in het ziekenhuis, in de kraamkliniek, in de gevangenis

Parasociaal werk: Voedselhulp aan moeders en toekomstige moeders

Voedselhulp aan behoeftige ouderen

Hulp bij geboortes, verdeling van linnen

Meehelpen bij de zuigelingenconsultaties

Prenatale raadplegingen

Financiële tussenkomst bij overlijdens

Vakantieorganisatie voor jongeren

Educatief werk: Voorlichting bij zwangerschap

Morele, sociale en familiale vorming

Huishoudelijke vorming

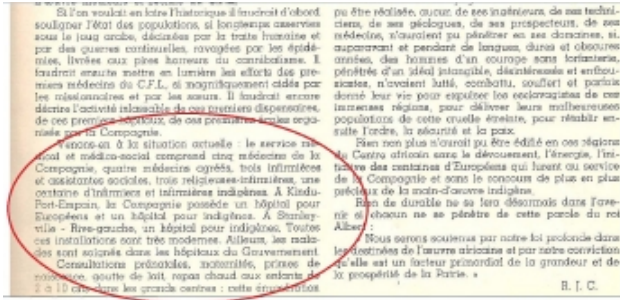
Sporen en huishouding

Voorlichting m.b.t. hygiëne, netheid, beleefdheid en savoir-vivre Snit en naad

Algemene Vorming: Schrijven, lezen, rekenen, praktisch Frans, Lingala, tekenen, anatomie

Andere actieterrein

Bij Maatschappijen o.a. Union Minière du Haut Katanga, Spoorweg, Cononco, Otraco, Geomines M.b.t. de spoorwegen

....la situation actuelle: le service médical et médico-social comprend cinq médecins de la Compagnie, quatre médecin agréés, trois infirmières et assistantes sociales, trois religieuses-infirmières, une centaine d'infirmier et infirmières indigènes. A Kindu Port Empain, la Compagnie possède un hôpital pour Européens et un hôpital pour indigènes. A Stanleyville-Rive Gauche, un

hôpital pour indigènes. Toutes ces installations sont très modernes. Ailleurs, les malades sont soignés dans les hôpitaux du Gouvernement.

Het bredere perspectief

Voor wat de vorming betreft noteren we dat naast het gewone onderwijs aandacht wordt besteed aan het zgn. 'persoonsvormende'. Het gaat om instellingen die in de basiseducatie van de massa voorzagen en hen tegelijk in de landbouw en bepaalde ambachten inwijdden. Instellingen die haast exclusief in handen waren van missionarissen ("habituer doucement le noir à la discipline" noteerde iemand in 1915)

In 1925 ging een sociaal programma van de 'Union Minière du Haut Katanga' van start, met een verbrede educatieve zorg. "Het richtte zich tot het gezin van de werknemers en wilde vooral de sociale en culturele opvoeding van de vrouw verbeteren.(...) Binnen dergelijke educatieve programma's stond doorgaans hygiëne in het centrum van de aandacht. (...)

In 1928 werd onder impuls van de regering diverse centra voor consultatie van aanstaande moeders en zuigelingen opgezet.

Al van in de jaren twintig was er ook aandacht voor scholing van vrouwen. Het ging dan om zgn. 'ouvriers' in hoofdzaak werkplaatsen waar vrouwen handvaardigheden leerden.

Maar ook voor mannen had men oog... In 1932 bestond in Kinshasa een eerste afdeling van de Kongolese K.A.J.

Maar om de jongeren uit de handen van het communisme te houden was blijkbaar meer nodig! De benedictijn Grégoire Coussement, wou vermijden wat er in Europa was gebeurd, en startte met ondersteuning van de missieoversten de katholieke actie op. Zij het dat die zich ook wel met de materiële en sociale problemen zou moeten inlaten. "Coussement zag de katholieke actie als een lekenbeweging die door een geëngageerde katholieke elite van inlanders werd gedragen. Maar vier jaar later werd zijn brede benadering al tot het strikt apostolische teruggeschoefd (gelijk aan de opstelling in Europa.). Wel kwamen er in de steden en in de marge van de K.A. een hele resem initiatieven van de grond: studiekringen, corporaties, film- en theatervoorstellingen, bibliotheken, tijdschriften, spaarkassen, sportverenigingen, ontspanningsclubs, fanfares enz. (Depaepe p.117/8) En het moet gezegd: ook daar duikt iemand uit het geslacht van de de Hemptinne's op om te verkondigen dat bevoogding nodig is en de inlanders nog niet aan enige vorm van syndicalisme toe zijn!

De zorg voor jongeren is in handen van missionarissen en die zetten het hele register in van katholieke organisaties die nog sterk geladen zijn door de Katholieke Actie zoals hierboven al bleek: het gaat om Marialegioen, bonden van het Heilig Hart, de KSA en Chiro, scouting en Xaveri (Depaepe p.217/18). Deze laatsten probeerden een Afrikaanse beweging te construeren met Afrikaans geïnspireerde kentekens, spelen en gezangen. De K.A.J. had in de lijn van 'zien, oordelen, handelen' meer oog voor rassendiscriminatie en nam ook initiatieven om de situatie van jongeren te verbeteren met o.a. jongerenrestaurant en beroepscoöperatieven.

Op de achtergrond speelde dat men via deze instrumenten ook een scherm wou bouwen omheen traditionele inwijdingsrituelen, die vaak ook een sexuele connotatie hadden. Moraliseren was de boodschap of nog sublimeren. Daar was de sport dan goed voor. Maar er diende niet alleen tegen de traditionele jongerenomgeving te worden opgetreden, ook tegen de nieuwe die zich aandeede via drank, onzedig dansen en niet in het minst de film.